

ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

2017/3

yıl: 8 cilt: VIII sayı: 18

ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ
ŞIRNAK UNIVERSITY JOURNAL OF DIVINITY FACULTY
2017/3 Cilt/Volume: VIII Sayı/Number: 18
ISSN 2146-4901

Bu dergi **EBSCO** Host Research Database veri indeksi tarafından izlenmekte,
ASOS, İSAM, Akademik Dizin ve **TÜBİTAK-ULAKBİM** Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı tarafından taranmaktadır.

Sahibi/Owner

Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi adına Prof. Dr. Abdülaziz HATİP

Yazı İşleri Müdürü/Editor in Chief

Doç. Dr. Hüseyin GÜNEŞ

Editör/Editor

Yrd. Doç. Dr. Ahmet GÜL

Editör Yard./Co-Editors

Yrd. Doç. Dr. A. Yasin TOMAKİN - Arş. Gör. Mustafa YILDIZ

Yayın Kurulu/Editorial Board

Doç. Dr. Hüseyin GÜNEŞ

Yrd. Doç. Dr. Ahmet GÜL

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Yasin TOMAKİN

Yrd. Doç. Dr. Fevzi RENÇBER

Yrd. Doç. Dr. İbrahim BAZ

Yrd. Doç. Dr. Mehmet BAĞIŞ

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Nurullah AKTAŞ

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Sait UZUNDAĞ

Yrd. Doç. Dr. Muammer ARANGÜL

Yrd. Doç. Dr. Nurullah AGİTOĞLU

Yrd. Doç. Dr. Ömer Ali YILDIRIM

Yrd. Doç. Dr. Yaşar ACAT

Arş. Gör. İsmet TUNÇ

Arş. Gör. Mustafa YILDIZ

Öğr. Gör. Enes VELİ

Redaksiyon / Redaction

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Yasin TOMAKİN

Baskı/Publication

Grafik Tasarım: DÜZEY AJANS 0212 417 92 92

Baskı

İLBEY MATBAA

Basım Tarihi / Publishing Date

Aralık 2017 / December 2017

Yönetim Yeri/Administration Place

Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Mehmet Emin Acar Yerleşkesi, 73000 Merkez/Şırnak

Tel:+90 486 518 70 75 Faks: +90 486 518 70 76

e-mail: suifdergi@gmail.com

Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi hakemli bir dergi olup yılda üç sayı olarak yayımlanır. Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Yayımlanan yazıların bütün yayın hakları yayıncı kuruluşa ait olup, izinsiz olarak kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz ve elektronik ortama aktarılamaz.

Bu Sayının Hakemleri / Academic Referees of This Issue

Prof. Dr. Abdulkadir EVGİN, Kahramanmaraş Sütçü İmam Ü.
Prof. Dr. Abdürrezzak TEK, Uludağ Ü.
Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK, Marmara Ü.
Prof. Dr. Nurettin TURGAY, Dicle Ü.
Doç. Dr. Abdulcebbar KAVAK, Ağrı İbrahim Çeçen Ü.
Doç. Dr. Abdurrahim ALKIŞ, FSM Ü.
Doç. Dr. Enver ARPA, Ankara Sosyal Bilimler Ü.
Doç. Dr. Hüseyin GÜNEŞ, Şırnak Ü.
Doç. Dr. İbrahim PAÇACI, Aksaray Ü.
Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK, Harran Ü.
Doç. Dr. Murat SULA, Karadeniz Teknik Ü.
Doç. Dr. Mustafa ÖZKAN, Yıldırım Beyazıt Ü.
Doç. Dr. Mustafa ŞENTÜRK, Trakya Ü.
Doç. Dr. Yahya SUZAN, Dicle Ü.
Yrd. Doç. Dr. Abdullah Taha İMAMOĞLU, Trakya Ü.
Yrd. Doç. Dr. Ahmet ABDÜLHADİOĞLU, Mardin Artuklu Ü.
Yrd. Doç. Dr. Ahmet AKBAŞ, Mardin Artuklu Ü.
Yrd. Doç. Dr. Ahmet GÜL, Şırnak Ü.
Yrd. Doç. Dr. Beşir ÇELİK, Hakkari Ü.
Yrd. Doç. Dr. Emin CENGİZ, Şırnak Ü.
Yrd. Doç. Dr. Emrullah ÜLGEN, Bingöl Ü.

Yrd. Doç. Dr. Fikret ÖZÇELİK, Mardin Artuklu Ü.
Yrd. Doç. Dr. Fuat KARABULUT, Atatürk Ü.
Yrd. Doç. Dr. Hacı ÖNEN, Dicle Ü.
Yrd. Doç. Dr. Harun YILMAZ, Marmara Ü.
Yrd. Doç. Dr. Hüseyfe ÇEKER, Necmettin Erbakan Ü.
Yrd. Doç. Dr. Kasım ERTAŞ, Şırnak Ü.
Yrd. Doç. Dr. Kutbettin EKİNCİ, Mardin Artuklu Ü.
Yrd. Doç. Dr. M. Fatih DUMAN, Akdeniz Ü.
Yrd. Doç. Dr. M. Şükrü ÖZKAN, Şırnak Ü.
Yrd. Doç. Dr. Mazhar TUNÇ, Hakkari Ü.
Yrd. Doç. Dr. Mehmet SALMAZZEM, Muş Alparslan Ü.
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Zülfi CENNET, Bingöl Ü.
Yrd. Doç. Dr. Osman Nuri KARADAYI, Karadeniz Teknik Ü.
Yrd. Doç. Dr. Ömer Ali YILDIRIM, Şırnak Ü.
Yrd. Doç. Dr. Süleyman GÜR, Karadeniz Teknik Ü.
Yrd. Doç. Dr. Şükrü AYDIN, Batman Ü.
Yrd. Doç. Dr. Yaşar ACAT, Şırnak Ü.
Yrd. Doç. Dr. Zeki TAN, Iğdır Ü.
Yrd. Doç. Dr. Ercan ALKAN Marmara Ü.
Dr. Duran EKİZER, Ankara Ü.

Danışma Kurulu/Advisory Board

Prof. Dr. Abdülbaki GÜNEŞ, Yüzüncü Yıl Ü.
Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN, İstanbul Ü.
Prof. Dr. Baki ADAM, Ankara Ü.
Prof. Dr. Bünyamin SOLMAZ, Necmettin Erbakan Ü.
Prof. Dr. Cengiz GÜNDOĞDU, Atatürk Ü.
Prof. Dr. Hamdi GÜNDOĞAR, Adıyaman Ü.
Prof. Dr. Harun YILDIZ, Samsun Ondokuz Mayıs Ü.
Prof. Dr. Hülya KÜÇÜK, Necmettin Erbakan Ü.
Prof. Dr. İsmail TAŞ, Necmettin Erbakan Ü.
Prof. Dr. Mehmet Ali KIRMAN, Çukurova Ü.
Prof. Dr. Mehmet Bahaüddin VAROL, Aksaray Ü.
Prof. Dr. Nihat YATKIN, Atatürk Ü.
Prof. Dr. Nuh ARSLANTAŞ, Marmara Ü.
Prof. Dr. Ömer ÇELİK, Marmara Ü.
Prof. Dr. Seyit AVCI, Ömer Halisdemir Ü.
Prof. Dr. Şamil DAĞCI, Ankara Ü.
Doç. Dr. Abdülmecit İSLAMOĞLU, Ankara Ü.
Doç. Dr. Ali Osman KURT, Ankara Sosyal Bilimler Ü.
Doç. Dr. Mehmet ÇIÇEK, Kocaeli Ü.

Ebû'l-Hasan et-Tihâmî ve Ünlü Mersiyesi

Yahya SUZAN*

Özet

Ebû'l-Hasan et-Tihâmî, IV/X. yüzyılın ikinci yarısı ile V/XI. yüzyılın başlarında yaşayan bir şairdir. Kaynaklarda onun, zamanının şairi olduğu belirtilmektedir. Onun bu şöreti, nazmettiği şiirlerden kaynaklanmaktadır. Ona ün kazandıran şiirlerinin başında ise oğlu Ebû'l-Fadl için yazdığı mersiye gelmektedir. İşte bu çalışmada et-Tihâmî'nin hayatı, edebi kişiliği, şiirleri ve bu ünlü manzumesi üzerinde durulmuştur. Onun bu manzumesi içerik ve bazı anlatım özellikleri açısından incelenmiş ve tercüme edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: et-Tihâmî, Abbâsî dönemi, Arap şiiri, mersiye.

Abu al-Hasan al-Tihâmî and His Famous Elegy

Abstract

Abu al-Hasan al-Tihâmî is a poet who lived in the second half of the fourth/tenth century and in the beginning of the fifth/eleventh century. It is stated in the sources that he is poet of his time. This reputation is due to the poetry he has versified. His poetry, which earned him a reputation, is the elegy he wrote for his son Abu al-Fadl. This article will focus on et-Tihâmî's life, literary personality, poetry and this famous poem. His famous poem has been examined in terms of some narrative features and translated.

Key Words: al-Tihâmî, Abbâsîd era, Arabic poetry, elegy.

* Doç. Dr., Dicle Ü., Edebiyat Fakültesi, Arap Dili ve Edebiyatı A. B. D.
yahya.suzan@dicle.edu.tr

Giriş

Bir kimsenin ölümü üzerine duyulan üzüntü ve acıyı anlatmak amacıyla ölüyü över nitelikte yazılan şiir ve yazılar olan mersiye, Arap şiirinin en eski türlerindedir. Şairler, sevdiklerini kaybedince onlar için eskiden beri ağıt yakmışlardır. Söylenen mersiyelere bakıldığında, bunların baba, anne, eş, evlat, kardeş, dost ve devlet büyükleri gibi kişiler için nazmedildiği görülmektedir. Hatta bazı mersiyeleri şairler, kendileri için nazmetmişlerdir. Bunların en ünlülerinden biri mesela Mâlik b. er-Rîb (ö.56/675-676)'in kendisi için nazmettiği ağıttır. Ayrıca şairler düşman eline geçen şehirleri için ağıt yaktıkları gibi sevdikleri hayvanlar için de mersiye söylemişlerdir.

Arap şiirinde, oğullar için söylenen mersiyeler de önemli bir yer tutmaktadır. Bu tür mersiyeler eskiden beri nazmedilmeye devam etmiştir. Bunların meşhurlarından biri et-Tihâmî'ye aittir. Edebiyat kaynaklarında, hakkında değerlendirmeler bulunan ve Arap şiir tarihinde ünlenen bu mersiye çalışma konusu yapılacaktır. Çalışmada et-Tihâmî'nin hayatına, edebi kişiliğine, şiirlerine ve onun söz konusu kasidesine yer verilecektir.

1. Hayatı

Şairin tam adı Ebû'l-Hasan 'Alî b. Muhammed b. Fehd et-Tihâmî'dir.¹ İbn Hallikân (ö.681/1282), et-Tihâmî kelimesiyle ilgili şunları söylemektedir: "Bu sözcük Tihâme'ye aidiyeti ifade etmektedir. Tihâme, Mekke için de kullanılmaktadır. Hz. Peygamber'e bu nedenle et-Tihâmî de denilmektedir. Tihâme, ayrıca Tihâme dağlarına ve bölgesine de söylenmektedir. Bu bölge, Hicaz ve Yemen arasında geniş bir yerdir. Sonuç olarak, şairin aidiyeti Mekke'ye mi yoksa bu bölgeye midir? Bunu bilmiyorum."² İbn et-Tağriberdî (ö.874/1470), bu kelimenin sadece Mekke anlamına yer vermektedir.³ *Mirâtu'l-Cinân*'da ise Tihâme'nin, Hicâz ile Yemen arasında yer alan geniş bir hat olduğu belirtilmektedir.⁴

1 Salâhuddîn Halil b. Aybek es-Safedî, *el-Vâfi bi'l-Vefeyât*, thk.: Ahmed el-Arnâût - Turki Mustafâ, (Beyrut: Dâru İhyâ'it-Turâsî'l-Arabî, 1420/2000), c. XXII, s. 74. Bazı kaynaklarda şairin adı 'Alî b. Muhammed b. Nehd et-Tihâmî şeklinde geçmektedir bkz. Hayruddîn ez-Ziriklî, *el-A'lâm*, (Beyrut: Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, 2002), c. IV, s. 327.

2 Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr b. Hallikân, *Vefeyâtu'l-A'yân ve Enbâu Ebnâi'z-Zamân*, thk.: İhsân 'Abbâs, (Beyrut: Dâru Sâdir, t.y.), c. III, s. 381.

3 Cemâluddîn Ebû'l-Mehâsin Yûsuf b. et-Tağriberdî el-Atâbekî, *en-Nucûmu'z-Zâhire fi Mulûki Mısır ve'l-Kâhire*, (Mısır: Dâru'l-Kutub - Vizâretu's-Sekâfe, 1383/1963), c. IV, s. 263.

4 Ebû Muhammed 'Abdullâh b. Es'ad el-Yâfi'i, *Mirâtu'l-Cinân*, thk.: Halil el-Mansûr, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-

es-Safedî (ö.764/1363), şairin Yemen'de doğup büyüdüğünü belirtmektedir. Bu da onun Hicaz ile Yemen arasında yer alan geniş bir hat anlamına gelen Tihâm'e mensup olduğunu göstermektedir. Buna göre şair, Tihâm (Yemen)'ye mensup olsa da ikamet yeri Şam yöresi olmuştur. Şairin ne zaman doğduğu klasik kaynaklarda belirtilmemektedir.⁵ Ancak onun hakkında bir doktora çalışması yapan Muhammed b. 'Abdirrahmân er-Rabî' onun muhtemelen 360/970-971'de Mekke'de doğduğunu belirtmektedir.⁶

Hicri IV. yüzyılın ikinci yarısı ile V. yüzyılın başlarında yaşayan şairlerden olan et-Tihâmî, Şam'a, oradan da Irak ve el-Cebel'e gitmiştir. es-Sâhib b. 'Abbâd (326-385/938-995) ile karşılaşmış, ondan ders almış ve eserlerinde onu methetmiştir. Şair, Mutezile mezhebini taklit etmeye başlamıştır. Bağdat'ta ikamet edip orada şiirlerini rivayet etmiştir. Daha sonra Şam yöresine dönmüş ve bu yöredeki şehirleri dolaşmıştır. Remle hatipliğini üstlenmiş ve orada evlenmiştir.⁷

Sarı tenli biri olan şair,⁸ rivayete göre, ilkin halk tabakasından biriydi. Daha sonra, günümüzde Arap ve Yahudi nüfusunun yaşadığı İsrail'in orta bölümünde bir şehir olan Remle'de hüküm süren Cerrâhoğullarını övüp onlara yakın durmaya başlamıştır. Ayrıca yönetime geçmeyi düşünmüş ve bunu hedefleyecek ölçüde, yönetim işlerine ilgi duymuştur.⁹

Şair, bir müddet Musul'da, oranın yöneticisi olan Kırvâş b. el-Mukalled (ö.443/1051-1052)'in yanında kalmıştır. Diyâr-i Bekr'in başkenti olan Meyyâfârkin (Silvan)'e gitmiş, oranın yöneticisi Ebû Nasr Ahmed b. Mervân (ö.1061/452-453)'i methetmiştir. Ayrıca Âmid, el-Enbâr ve Rey'yi ziyaret etmiştir. Daha sonra, Cerrâhoğullarının Fâtımiler aleyhinde yaptığı devrime katılmıştır. Bu amaçla Mısır'a gitmiş ve oradaki kabileleri devrime katılmaları için tahrik etmiştir.¹⁰

Hassân b. Muferric b. Dağfel el-Bedevî (ö.420/1030)'den gelen haber üzerine Mısır'a gizlice giden et-Tihâmî'nin¹¹ yanında Hassân b. Muferric'in çok sayıda kitabı vardı. Şair bu kitaplarla birlikte Asyût yakınlarındaki Benû Kurre'ye giderken yakalanmıştır. Kendisini yakalayanlara Benû Temim'den biri olduğunu söylemiştir. Ancak daha sonra onun şair et-Tihâmî olduğu anlaşılmıştır. Bunun üzerine Kahire'deki Hizânetu'l-Bunûd Hapishanesi'ne hapsedilmiştir. Buraya idam edilecek mahkûmlar hapsedilirdi. Bu olay, hicri 416 yılının Rebiulâhir ayının bitimine dört gün kala meydana gelmiştir. Şair daha sonra, hapishanede aynı yılın Cemâziyelülâ ayının dokuzunda (09.07.1025) gizlice öldürülmüştür.¹²

¹İlmiyye, 1997/1417), c. III, s. 23.

5 Şemsuddîn Muhammed b. Ahmed b. 'Usmân ez-Zehabî, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, thk.: Şu'ayb el-Arnâ'ût - Muhammed Nu'aym el-'İrksûsi, (Beirut: Muessesetu'r-Risâle, 1417/1996), c. XVII, s. 381; es-Safedî, *a.g.e.*, c. XXII, s. 74.

6 Ebû'l-Hasan 'Alî b. Muhammed et-Tihâmî, *Divân*, (Tahkik edenin mukaddimesi), thk.: Muhammed b. 'Abdirrahmân er-Rabî', (Riyad: Mektebetu'l-Me'ârif, 1402/1982), s. 11.

7 ez-Zehabî, *a.g.e.*, c. XVII, s. 381; es-Safedî, *a.g.e.*, c. XXII, s. 74.

8 İbn Hallikân, *a.g.e.*, c. III, s. 381.

9 'Alî b. el-Hasan el-Bâharzî, *Dumyetu'l-Kasr ve 'Usratu Ehli'l-'Asr*, thk.: Muhammed Altûncî, (Beirut: Dâru'l-Cil, 1414/1993), c. I, s. 135-136.

10 et-Tihâmî, *a.g.e.*, (Tahkik edenin mukaddimesi), s. 11-12.

11 ez-Zehabî, *a.g.e.*, c. XVII, s. 381; es-Safedî, *a.g.e.*, c. XXII, s. 74; Carl Brockelmann, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, trc. 'Abdulhalim en-Neccâr, (Kahire: Dâru'l-Me'ârif, t.y.), c. II, s. 80.

12 İbn Hallikân, *a.g.e.*, c. III, s. 381; Şemsuddîn Muhammed b. Ahmed b. 'Usmân ez-Zehabî, *el-'İber fî Haberi Men Gaber*, thk.: Muhammed es-Sa'id b. Besyûni Zağlûl, (Beirut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1405/1985), c. II, s. 231; es-Safedî, *a.g.e.*, c. XXII, s. 74-75; İbn et-Tağriberdî, *a.g.e.*, c. IV, s. 263; Şihâbuddîn 'Abdulhayy b. Ahmed İbnu'l-'İmâd, *Şezerâtuz-Zehab fî Ahbâri Men Zehab*, thk.: 'Abdulkâdir el-Arnâ'ût - Mahmûd el-Arnâ'ût, (Beirut: Dâru İbn Kesir, 1410/1989), c. V, s. 82.

Rivayete göre, biri rüyasında et-Tihâmî'yi görmüştür. O kişi şaire, "Allah sana ne yaptı?" deyince şair de "Beni affetti." cevabını vermiştir. Bunun üzerine o kişi "Ne ile?" diye sormuş? Şair de küçük çocuğumun ağızında söylediğim şu beyitle demiştir¹³:

جَاوَرْتُ أَعْدَائِي وَجَاوَرَ رَبِّي شَتَانًا بَيْنَ جَوَارِهِ وَجَوَارِي

Ben düşmanlarıma komşu oldum o ise Rabbine. Benim komşuluğum ile onunki arasında ne kadar büyük fark var!

2. Edebi Kişiliği

et-Tihâmî, zamanının şairi sayılmaktadır. O, hicivden uzak durmuş dindar bir şairdir.¹⁴ Rivayete göre, el-Buhturî (ö.284/897)'ye ait şiirlerin istinsahında bulunmuştur. Ancak içinde hiciv olan beyitlere gelince yazmaktan imtina etmiş ve insanların ayıplarını kendi hattımla yazmam demiştir.¹⁵

İbn Bessâm (ö.542/1147), şairin edebi kişiliği ve şiirdeki yeri hakkında şunları söylemektedir: O, yardım ve iyilikleriyle ünlüydü. Sivri dilliydi. Onunla söz çeşitleri arasında bir şey girmezdi. Onun şiirleri, meltemin sabah olduğuna delalet etmesi gibi onun şiirdeki ehliyetine delalet ediyordu. Gözyaşının gizli olan sevdâyı göstermesi gibi onun şiirleri de onun ilimdeki yerini gösteriyordu.¹⁶ İbn et-Tağriberdî de onun iyi şairlerden sayılıp şiirlerinin de son derece güzel olduğunu belirtmektedir.¹⁷

3. Divanı

Şairin divanı meşhurdur. Bu şöhret, kaynaklardaki kayıtlardan da anlaşılmaktadır. Bu kaynaklarda onun divanının küçüklüğünden söz edilmektedir.¹⁸ Fakat kaynaklarda küçük olduğu belirtilen bu divanda üç binden fazla beyit yer almaktadır. ez-Zehebî (ö.748/1348)'nin "meşhur" nitelemesinde bulunduğu¹⁹ söz konusu divandaki şiirlerin büyük çoğunluğu seçkin şiirlerdir.²⁰

Bu divanın yazmaları, dünyanın çeşitli kütüphanelerinde bulunmaktadır.²¹ Bunlardan İspanya'daki el-Escorial Kütüphanesi'nde bulunan yazma nüsha 83 varaktan ibarettir. 383 nolu bu eser 15,5 x 25,5 boyutunda olup 80 kaside ve kaside özelliğini taşımayan kısa manzume olan bir maktua içermektedir. 2665 beyit ihtiva eden bu yazma, güzel bir nesih hattıyla yazılmıştır. Üzerinde Ebû Şu'ayb İbrâhîm (ö.997/1588) adına bir temellük kaydı bulunan ve yazıldığı tarih ile ilgili herhangi bir kayıt içermeyen bu nüshanın h. VI. veya VII. yüzyıl yazmalarından olduğu tahmin edilmektedir.²²

Şairin divanı, ilk defa 1813'te İskenderiyede Matba'atu'l-Ehrâm'da basılmıştır. Bu bas-

13 İbn Hallikân, *a.g.e.*, c. III, s. 381; es-Safedî, *a.g.e.*, c. XXII, s. 75; el-Yâfi'î, *a.g.e.*, c. III, s. 23; Ebû'l-Fidâ el-Hâfız İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, (Beirut: Mektebetu'l-Me'ârif, 1412/1991), c. XII, s. 20; İbnu'l-'Îmâd, *a.g.e.*, c. V, s. 83.

14 ez-Zehebî, *a.g.e.*, c. XVII, s. 381-382.

15 es-Safedî, *a.g.e.*, c. XXII, s. 74.

16 eş-Şenterîni, Ebû'l-Hasan 'Alî b. Bessâm, *ez-Zahîre fî Mehâsini Ehli'l-Cezîre*, thk.: İhsân 'Abbâs, (Beirut: Dâru's-Sekâfe, 1399/1979), c. IV, s. 537; İbn Hallikân, *a.g.e.*, c. III, s. 378-379; İbnu'l-'Îmâd, *a.g.e.*, c. V, s. 82.

17 İbn et-Tağriberdî, *a.g.e.*, c. IV, s. 263.

18 ez-Zehebî, *a.g.e.*, c. XVII, s. 382.

19 ez-Zehebî, *el-Ûber*, c. II, s. 231; İbn Kesîr, *a.g.e.*, c. XII, s. 19; İbnu'l-'Îmâd, *a.g.e.*, c. V, s. 82.

20 İbn Hallikân, *a.g.e.*, c. III, s. 379; İbnu'l-'Îmâd, *a.g.e.*, c. V, s. 82.

21 Bkz. Brockelmann, *a.g.e.*, c. II, s. 80.

22 et-Tihâmî, *a.g.e.*, (Tahkik edenin mukaddimesi), s. 21. Eserin yazma nüshalarıyla özellikle de diğer 12 yazma nüshayla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. et-Tihâmî, *a.g.e.*, s. 21-47.

kıda, 74 kaside, bir maktua ve 2630 beyit bulunmaktadır. 144 sayfadan oluşan bu baskının hatalarla dolu olduğu ifade edilmiştir. Bu divan, Dimaşk'ta, el-Mektebu'l-İslâmî tarafından 1964'te yeniden basılmıştır. Ancak bu baskıda da söz konusu hataların tekrar edildiği görülmektedir.²³

Riyad'ta, Mektebetu'l-Me'ârif tarafından 1402/1982'de Muhammed b. 'Abdirrahmân er-Rabî'in tahkikiyle neşredilen baskıda 106 kaside, birden fazla maktua ve 3375 beyit yer almaktadır. Bu baskı bir mukaddime,²⁴ giriş (temhîd)²⁵ ve teknik indeksler (el-fehâris el-fenniyye)²⁶ de eklenerek toplam 619 sayfadan meydana gelmiştir. Bu baskıda, divânın nüshalarında yer almayan, fakat çeşitli kaynaklarda şaire dayandırılan ve toplamda 27 beyitten ibaret olan bazı maktualar da muhakkik tarafından divân'nın eki (mulhaku'd-dîvân) başlığı altında eklenmiştir.²⁷ Muhakkikin, her kasidenin sonunda, yazma nüshalar arasındaki farklılıkları اختلاف النسخ الخطية başlığı altında dipnot şeklinde eklediği görülmektedir. Ayrıca o, التخریج başlığı altında, kasidenin yer aldığı kaynaklara yer vermiştir. Titizlikle hazırlanan bu baskı çalışmamıza esas alınmıştır.

Şairin dîvânı, genellikle methiye içeriklidir. Nitekim şairin 61 methiye yazdığı görülmektedir. En çok Cerrâhoğullarını öven et-Tihâmî, 6 methiye ile de en fazla el-Muferric b. Dağfel b. el-Cerrâh et-Tâî (ö.404/1013)'yi methetmiştir.²⁸ 4 methiyeyi de Ebû'l-Kâsım Hibetullâh b. 'Alî b. Haydara el-Kâdî (ö. 410/1019) için nazmetmiştir.²⁹

Hicvin görülmediği dîvânda medih'ten sonra 12 manzumeyle gazelin yer aldığını görmekteyiz. Genellikle 3 veya 4 beyitten ibaret olan bu manzumelerin en kısısı 2, en uzununu ise 7 beyitten oluşmaktadır.³⁰ Zühd ve hikmet³¹, itizar³², dua³³, itab³⁴ ve başka konularda nazmedilen manzumelerin bulunduğu bu divanda, bir de mersiyeler görülmektedir.

4. Mersiyeleri

Şairin divânında 4 mersiye bulunmaktadır. Şair, bunlardan 10 beyitten ibaret olan bir mersiyesini bir kedi için,³⁵ diğer 3 mersiye ise oğlu Ebû'l-Fadl için söylemiştir. Bunlardan 81 beyitten oluşanı şu beyitle başlamaktadır:³⁶ (Tavil)

أَبَا الْفَضْلِ طَالَ اللَّيْلُ أَمْ خَانِنِي صَبْرِي فَخَيْلٌ لِي أَنْ الْكَوَاكِبَ لَا تَسْرِي

Ey Ebû'l-Fadl, gece mi uzadı yoksa sabrım mı bana ihanet etti? Bana öyle geldi ki yıldızlar hareket etmiyor.

23 et-Tihâmî, *a.g.e.*, (Tahkik edenin mukaddimesi), s. 14-15.

24 et-Tihâmî, *a.g.e.*, (Tahkik edenin mukaddimesi), s. 7.

25 et-Tihâmî, *a.g.e.*, (Tahkik edenin mukaddimesi), s. 11-52.

26 et-Tihâmî, *a.g.e.*, s. 583-619.

27 et-Tihâmî, *a.g.e.*, s. 575-581.

28 Bkz. et-Tihâmî, *a.g.e.*, s. 73-76; 128-131; 266-270; 281-288; 447-452; 496-502. Adında "Cerrâh" ifadesi geçen ve şair tarafından methedilen Cerrâhoğulları ise şunlardır: Humeyd b. Mahmûd b. Muferric b. el-Cerrâh (s. 68-72; 463-466; 504-506), et-Taymûm 'Alî b. Muferric b. el-Cerrâh et-Tâî (168-172), Mahmûd b. Muferric b. Dağfel b. el-Cerrâh et-Tâî (195-201), el-Muheyyâ b. Muferric b. Dağfel b. el-Cerrâh et-Tâî (245-246), Hassân b. Muferric b. Dağfel b. el-Cerrâh et-Tâî (248-253; 272-278; 470-477).

29 Bkz. et-Tihâmî, *a.g.e.*, s. 78-83; 141-148; 163-166; 455-459.

30 Gazel manzumeleri için bkz. et-Tihâmî, *a.g.e.*, s. 96; 139-140; 224; 324; 332; 363; 376; 382; 398; 405; 435-436; 454.

31 Bkz. et-Tihâmî, *a.g.e.*, s. 85; 192.

32 Bkz. et-Tihâmî, *a.g.e.*, s. 105-106; 330-331.

33 Bkz. et-Tihâmî, *a.g.e.*, s. 94-95.

34 Bkz. et-Tihâmî, *a.g.e.*, s. 406-408.

35 et-Tihâmî, *a.g.e.*, s. 383-384.

36 et-Tihâmî, *a.g.e.*, s. 333-341.

13 beyitten meydana gelen mersiye'nin ilk beyti de şu şekildedir:³⁷ (Mutekârib)

أَتَى الدَّهْرُ مِنْ حَيْثُ لَا أَتَّقِي وَخَانَ مِنْ السَّبَبِ الأَوْتَقِي

Hiç korunmadığım bir yerden felaket geldi. O, en güvenilen yakın ile yüzüstü bıraktı.

89 beyitten oluşan ve şairin de ünlenmesine neden olan ünlü mersiye ise aşağıdaki beyitle başlamaktadır:³⁸ (Kâmil)

حُكْمُ المِنيَّةِ فِي البرِّيَّةِ جَارِي مَا هَذِهِ الدُّنْيَا بِدَارِ قَرَارِ

Ölüm kararı, mahlûkat için yürürlüktedir. Nitekim bu dünya kalınabilecek bir yer değildir.

5. Ünlü Mersiyesi

Şairin, oğlu Ebû'l-Fadl için ağıt olarak nazmettiği ünlü kasidesinin, bütünü itibariyle, seçkin ve güzel bir manzume olduğu söylenebilir. Bu mersiye, şairin Muhammed b. 'Abdirrahmân er-Rabî' tarafından tahkik edilen divanında 89 beyit olarak yer almaktadır. Bu ağıt, şöhreti nedeniyle, şairin divânı'nın dışındaki başka kaynaklarda da yer almıştır. Meselâ bu manzumenin nerdeyse tümü, 85 beyti, *el-Vâfi bi'l-Vefeyât*'ta geçmektedir.³⁹ *Dumyetu'l-Kasr*'da da bu manzumeden 86 beyit nakledilmektedir. el-Bâharzî (ö.467/1075), bu kasideyi küçüklüğünde el-Hâkim Ebû Hafs 'Umer b. 'Alî el-Mutavvî'i (ö.440/1048)'nin hattından nakledip ezberlediğini söylemektedir.⁴⁰ Bu manzume, *ez-Zahîre*'de 23 beyit olarak yer alırken, *Me'âhidu't-Tansîs*'da 24,⁴¹ *Ravdâtu'l-Cennât*'ta da 28 beyit halinde geçmektedir.⁴²

İbn Hallikân, bu kasideyle ilgili şunları söylemektedir: et-Tihâmî'nin, oğlu hakkında söylediği bir mersiyesi vardır. Onun oğlu henüz küçükken ölmüştü. Bu ağıt, son derece güzeldir. Ona yer verecektim. Fakat insanlar konuyla ilgili olarak, o, hifzedenine kötülük getiren bir mersiyedir deyince bundan vazgeçtim. Ancak kıskançlar hakkında ve içeriği eşsiz olan iki beyit var ki onlara yer veriyorum:⁴³

إِنِّي لَأَرْحَمُ حَاسِدِيَّ لِحَرِّ مَا ضَمَّتْ صُدُورُهُمْ مِنْ الأَوْعَارِ
نَظَرُوا صَنِيعَ اللّهِ بِي فَعَيُونُهُمْ فِي جَنَّةٍ وَقَلُوبُهُمْ فِي نَارِ

Kalplerinin içerdiği kinin şiddeti nedeniyle beni kıskananlara acıyorum.

Allah'ın bendeki eserine baktılar. Böylece gözleri cennette, kalpleri ise ateşte oldu.

et-Tihâmî'nin mersiyesinin içeriğine baktığımızda, onun, dünyanın geçiciliğinden ve sıkıntılarla dolu oluşundan söz ederek başladığını görmekteyiz. Şair giriş kısmında, herkesin bir gün mutlaka öleceğini, bu dünyada kişinin bir yolcu gibi olduğunu, ömür kısa olduğu için de yapılması gereken sâlih amellerin bir an önce yapılması gerektiğini söylemektedir.⁴⁴

37 et-Tihâmî, *a.g.e.*, s. 418-419.

38 et-Tihâmî, *a.g.e.*, s. 308-317.

39 es-Safedî, *a.g.e.*, c. XXII, s. 78-81.

40 el-Bâharzî, *a.g.e.*, c. I, s. 140-149.

41 'Abdurrahim b. 'Abdirrahmân b. Ahmed el-'Abbâsî, *Me'âhidu't-Tansîs Şerhu Şevâhidit-Telhis*, (Mısır: el-Matba'atu'l-Behiyye, 1316), II, 209.

42 el-Mîrzâ Muhammed Bâkır el-Hânsârî, *Ravdâtu'l-Cennât fî Ahvâli'l-'Ulemâi ve's-Sâdât*, (Beirut: ed-Dâru'l-İslâmiyye, 1411/1991), c. V, s. 228-229.

43 İbn Hallikân, *a.g.e.*, c. III, s. 379; İbnu'l-'Îmâd, *a.g.e.*, c. V, s. 83.

44 et-Tihâmî, *a.g.e.*, s. 308-309.

Şair, girişten sonra sözü oğlunun ölümüne getirmektedir. et-Tihâmî, dolunay halini alamamış bir hilalin batması gibi veya bir seher yıldızının çabucak kayması misali, o çocuğun da çok erken bir yaşta ölmesinden ve yaşlıları arasında ölümün onu alıp götürmesinden yakınmaktadır. Onun ölmesiyle kendi bedeninden bir parçanın koptuğunu söyleyen şair, kalbini o çocuğa mezar yaptığını ifade etmektedir.⁴⁵

Dünyanın bir mezar gibi kendisine dar geldiğini söyleyen şair, oğlu bu kötü dünyadan kurtuldu diye kendini teselli etmeye çalışmaktadır. Ölümün bir kaderin sonucu olduğunu belirten şair, duyduğu acının tasvirini yapmakta ve gözlerine uykunun girememesinden yakınmaktadır.⁴⁶

Şair, 40. beyitte, eğer oğlunun ölümünün önüne geçilebilseydi bunu sağlayacak bir kavme sahip olduğunu söylemekte ve kavminin yiğitleriyle övünmeye başlamaktadır. Onların giyim kuşamlarını, atlarını, silahlarını, zırhlarını, iyiliklerini ve cömertliklerini, savaş meydanını ve yiğitliklerini 63. beyite kadar tasvir edip övmektedir. Daha sonra tekrar oğlundan söz etmeye başlayan şair, yaşlılıktan ve saçının ağarmasından yakınmaktadır.⁴⁷

Şair, manzumesini öğüt ve nasihatlerle bitirmektedir. Bu dünyadan kimsenin beraberinde bir şey alıp götürmediğini, herkesin birbirine eşit olduğunu, insanlara iyilik yapmaya çalıştığını, felaketlerin de Allah tarafından geldiğini ve kendisinin bunların hayırlı olanını istediğini belirtmektedir.⁴⁸

et-Tihâmî'nin mersiyesindeki üsluba baktığımızda ise onun başka şairlerden mana alıntısı yaptığını görmekteyiz. Mesela onun aşağıdaki beyti:

وتلهبُ الأحشاء شيبَ مفرقي هذا الضياء شواطئ تلك النار

İçimin yanıp tutuşması, saçımın ayrımlarını ağarttı. Bu ışık (beyazlık), o ateşin alevidir.

Ebû Nasr Sa'îd b. eş-Şâh'ın şu beyitlerinden alınmıştır.⁴⁹

قَالَتْ اسْوَدَّ عَارِضَاكَ بِشَعْرٍ وَبِهِ تَقْبَحُ الْوُجُوهُ الْحِسَانَ
قُلْتُ أَشَعَلْتِ فِي فُوَادِي نَارًا فَعَلَى وَجَنَّتِي مِنْهُ دُخَانَ

O kadın dedi ki: Yanakların saç sebebiyle kararmış. O saç nedeniyle güzel yüzler çirkinleşmekte.

Dedim: Gönlümde bir ateş yaktın ki onun dumanıdır yanaklarımda olan.

Bir başka alıntı da et-Tihâmî'nin aşağıdaki beytinde görülmektedir:

وَتَوَدُّ لَوْ جَعَلْتُ سَوَادَ قُلُوبِهَا وَسَوَادَ أَعْيُنِهَا خِصَابَ عِدَارِي

(Niçin) kalplerinin karalığı ile gözlerinin karalığını, favorime boya yapmak istiyorlar?

et-Tihâmî, bu beyti el-Ma'arri (ö.449/1057)'nin aşağıdaki beytinden almıştır.⁵⁰

45 et-Tihâmî, a.g.e., s. 309-310.

46 et-Tihâmî, a.g.e., s. 310-312.

47 et-Tihâmî, a.g.e., s. 312-315.

48 et-Tihâmî, a.g.e., s. 316-317.

49 İbn Hallikân, a.g.e., c. III, s. 380.

50 Ebû'l-Alâ el-Ma'arri, *Sıktu'z-Zend*, (Beirut: Dâru Beyrût - Dâru Sâdır, 1376/1957), s. 56; *Şurûh Sıktu'z-Zend*, thk.: Mustafâ es-Sekâ v. dğr., (Dâru'l-Kutub - el-Hey'atü'l-Misriyye el-Âmme li'l-Kitâb, 1364/1945), c. I, s. 119; İbn Bessâm eş-Şenterini, a.g.e., c. II, s. 248.

يَوَدُّ أَنْ ظَلَمَ اللَّيْلِ دَامَ لَهُ وَزِيدَ فِيهِ سَوَادُ الْقَلْبِ وَالصَّر

İstiyor ki gece karanlığı onun için sürsün ve o gecede onun kalbinin ve gözünün karalığı artsın.

et-Tihâmî'den etkilenen şairler de görülmektedir. Mesela onun aşağıdaki beyti örnek alınmıştır:

وَاسْتُلِّ مِنْ أَثْرَابِهِ وَلِدَاتِهِ كَأَمْلَقَةٍ اسْتُلِّتْ مِنْ الْأَشْفَارِ

Gözün, kapakları arasından çekip çıkarılması gibi o da akranları ve yaşlıları içinden zorla alındı.

Ebû Muhammed 'Abdulcelil b. Vehbûn el-Mursî (ö.483/1090)'nin, el-A'lem olarak tanınan Ebû'l-Haccâc Yûsuf b. 'Îsâ (ö.476/1084) hakkında söylediği kasideden olan aşağıdaki beyit, yukarıdaki beytin bir örneği ve benzeridir:⁵¹

وَسَوَاءٌ أَنْ تَجَلِيَ اللَّحَاظُ مِنَ الْقَدَىٰ أَوْ تَنْتَضِي مِنْ شَخِصِهَا الْحَوْبَاءُ

Gözün arkasının yabancı cisimden temizlenmesi ile onun bedeninden ruhun çekip çıkarılması aynıdır.

İbn Bessâm, bu beytin, et-Tihâmî'ninkinden daha iyi olduğunu, 'Abdulcelil'in ona bir ruh verdiğini, güzel bir tarz yarattığını, açıkça güzel bir üslup kullandığını belirtmektedir.⁵²

İbn 'Abdilberr eş-Şenterîni (ö.463/1071) de kâseleri nitelediği aşağıdaki beytini et-Tihâmî'den almıştır.⁵³

كَأَنَّهَا وَشِعَاعُ الشَّمْسِ دَاخِلَهَا قُمْصٌ مِنَ الْمَاءِ قَدْ زُرَّتْ عَلَى لَهَبِ

O (kâseler) ve onların içindeki güneş parıltısı, alev üzerine düğümlenmiş su örtüsü gibidir.

Bu beyit et-Tihâmî'nin aşağıdaki beytinden alınmıştır:

قَوْمٌ إِذَا لَبَسُوا الدُّرُوعَ حَسِبَتْهَا سُحْبًا مُزَّرَّةً عَلَى أَقْمَارِ

Onlar öyle bir topluluktur ki zırhları kuşandılar mı onları ay üzerine düğümlenmiş bulut sanırsın.

et-Tihâmî'nin teşbihleri de güzeldir. Meselâ İbn Sinân el-Hafâcî (ö.466/1073) aşağıdaki beyitte bulunan teşbihi seçkin teşbihler arasında göstermektedir.⁵⁴

وَالصُّبْحُ قَدْ عَمَرَ النُّجُومَ كَأَنَّهُ سَيْلٌ طَغَى فَطَفَا عَلَى النُّوَارِ

O sabah ki taşan ve beyaz çiçeklerin üzerinde akıp onları yok eden bir sel misali, yıldızları örtüp yok ediyor.

51 İbn Bessâm eş-Şenterîni, a.g.e., c. II, s. 479, 486.

52 İbn Bessâm eş-Şenterîni, a.g.e., c. II, s. 486.

53 İbn Bessâm eş-Şenterîni, a.g.e., c. IV, s. 545.

54 Ebû Muhammed 'Abdullâh b. Muhammed İbn Sinân el-Hafâcî, *Sirru'l-Fasâha*, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1982/1402), s. 249-248.

6. Mersiyenin Metni

- 1 حُكْمُ الْمَنِيَّةِ فِي الْبَرِيَّةِ جَارِي
 2 بَيْنَا يُرَى الْإِنْسَانَ فِيهَا مُخْبِرًا
 3 طُبِعَتْ عَلَى كَدْرِ وَأَنْتَ تُرِيدُهَا
 4 وَمُكَلَّفُ الْأَيَّامِ ضِدَّ طِبَاعِهَا
 5 وَإِذَا رَجَوْتَ الْمُسْتَحِيلَ فَإِنَّمَا
 6 فَالْعَيْشُ نَوْمٌ وَالْمَنِيَّةُ يَقْظَةٌ
 7 وَالنَّفْسُ إِنْ رَضِيَتْ بِذَلِكَ أَوْ أَبَتْ
 8 فَأَقْضُوا مَا رَبَّكُمْ عِجَالًا إِنَّمَا
 9 وَتَرَكَضُوا خَيْلَ الشَّبَابِ وَبَادِرُوا
 10 فَالْدَهْرُ يَخْدَعُ بِالْمَنَى وَيَغِصُّ إِنْ
 11 لَيْسَ الزَّمَانُ وَإِنْ حَرَصْتَ مُسَالِمًا
 12 إِنِّي وَوَرْتٌ بِصَارِمِ ذِي رَوْتِي
 13 أَتْنِي عَلَيْهِ بِإِثْرِهِ وَلَوْ أَنَّهُ
 14 يَا كُوكِبًا مَا كَانَ أَقْصَرَ عُمْرُهُ
 15 وَهَلَالَ أَيَّامٍ مَضَى لَمْ يَسْتَدِرْ
 16 عَجَلَ الخُسُوفِ عَلَيْهِ قَبْلَ أَوَانِهِ
 17 وَأَسْتَلُّ مِنَ اتْرَابِهِ وَلِدَاتِهِ
 18 فَكَأَنَّ قَلْبِي قَبْرُهُ وَكَأَنَّهُ
 19 إِنْ يُعْتَبَطُ صَعْرًا قَرُبَ مُفْخِمِ
 20 إِنْ الكُوكِبِ فِي عُلُوِّ مَحَلِّهَا
 21 وَلَدَ الْمَعْرَى بَعْضُهُ فَإِذَا انْقَضَى
 22 أَبْكِيهِ ثُمَّ أَقُولُ مُعْتَذِرًا لَهُ
 23 جَاوَرْتُ أَعْدَائِي وَجَاوَرَ رَبَّهُ
 24 أَشْكُو بِعَادَكَ لِي وَأَنْتَ بِمَوْضِعِ
 25 وَالشَّرْقِ نَحْوِ الْعَرَبِ أَقْرَبُ شُقَّةً
 26 هَيْهَاتَ قَدْ عَلَقْتِكَ أَشْرَاكَ الرَّدَى
 27 وَلَقَدْ جَرَيْتَ كَمَا جَرَيْتُ لِعَايَةِ
 28 وَإِذَا نَطَقْتُ فَأَنْتَ أَوْلُ مَنْطِقِي
 29 أَخْفِي مِنَ الْبُرْحَاءِ نَارًا مِثْلَ مَا
 30 وَأَخْفِضُ الرِّقْرَاتِ وَهِيَ صَوَاعِدُ
 31 وَشِهَابُ نَارِ الْحُزْنِ إِنْ طَاوَعْتَهُ
- مَا هَذِهِ الدُّنْيَا بِدَارِ قَرَارِ
 حَتَّى يُرَى خَبْرًا مِنَ الْأَخْبَارِ
 صَفْوًا مِنَ الْأَقْدَاءِ وَالْأَكْدَارِ
 مُتَطَلِّبٌ فِي الْمَاءِ جَدْوَةَ نَارِ
 تَبْنِي الرَّجَاءَ عَلَى شَفِيرِ هَارِ
 وَالْمَرْءُ بَيْنَهُمَا خَبَالٌ سَارِي
 مُنْقَادَةٌ بِأَزْمَةٍ الْمُقْدَارِ
 أَعْمَارُكُمْ سَفَرٌ مِنَ الْأَسْفَارِ
 أَنْ تُسْتَرَدَّ فَإِنَّهِنَّ عَوَارِي
 هَنَى وَيَهْدِمُ مَا بَنَى بِسَوَارِ
 خُلِقَ الزَّمَانُ عِدَاوَةً الْأَحْرَارِ
 أَعْدَتُهُ لِطَلَابَةِ الْأَوْتَارِ
 لَمْ يُعْتَبَطُ أَتْنَيْتُ بِالْآثَارِ
 وَكَذَلِكَ عُمُرُ كُوكِبِ الْأَسْحَارِ
 بَدْرًا وَلَمْ يَهْمَلْ لَوْقَتِ سِرَارِ
 فَمَحَاهُ قَبْلَ مَطْنَةِ الْإِبْدَارِ
 كَالْمَقْلَةِ اسْتَلَّتْ مِنَ الْأَشْفَارِ
 فِي طِيهِ سِرٌّ مِّنَ الْأَسْرَارِ
 يَبْدُو صَيْلَ الشَّخْصِ لِلنُّظَارِ
 لَتَرَى صَعْرًا وَهِيَ غَيْرُ صَعَارِ
 بَعْضُ الْفَتَى فَالْكُلُّ فِي الْآثَارِ
 وَفَقْتُ حِينَ تَرَكْتُ الْأَمَّ دَارِ
 شَتَانٌ بَيْنَ جَوَارِيهِ وَجَوَارِي
 لَوْلَا الرَّدَى لَسَمِعْتَ فِيهِ سِرَارِي
 مِنْ بَعْدِ تِلْكَ الْخَمْسَةِ الْأَشْبَارِ
 وَأَغْتَالَ عُمُرَكَ قَاطِعُ الْأَعْمَارِ
 فَبَلَّغْتَهَا وَأَبُوكَ فِي الْمُضْمَارِ
 وَإِذَا سَكْتُ فَأَنْتَ فِي إِضْمَارِي
 يُخْفِي مِنَ النَّارِ الزَّنَادُ الْوَارِي
 وَأَكْفِكُ الْعَبْرَاتِ وَهِيَ جَوَارِ
 وَارٍ وَإِنْ عَاصَيْتَهُ مُتَوَارِ

32 غُلِبَ التَّصَبُّرُ قَارَعَتْ بِشَرَارِ
 وَإِذَا التَّحَفَّتْ بِهِ فَإِنَّكَ عَارِ
 33 أَمْ صُورَتْ عَيْنِي بِلَا أَشْفَارِ
 34 عِنْدَ اغْتِمَاصِ الْعَيْنِ وَخَزْ غِرَارِ
 35 مَا بَيْنَ أَجْفَانِي مِنَ التِّيَّارِ
 36 وَبِمَيْتِهِنَّ تَبَلُّجُ الْأَسْحَارِ
 37 بِالضُّوْءِ رَفَرَفَ خَيْمَةَ كَالْقَارِ
 38 سَيْلٌ طَغَى فَطَفَا عَلَى النُّوَارِ
 39 مِمَّا يَحَارَ عَوَامِلِ وَشِفَارِ
 40 ثُمَّ انْتَنَوْا قَبَنُوا سَمَاءَ غُبَارِ
 41 سُحْبًا مُزَّرَّةً عَلَى أَقْمَارِ
 42 خُلِجَ تَمُدُّ بِهَا أَكْفُ بِحَارِ
 43 طَعَنُوا بِهَا عَوْضَ الْقَنَا الْخَطَارِ
 44 فِي كُلِّ أَوْبٍ نَجَعَةَ الْأَمْطَارِ
 45 بَيْنَ السُّرُوجِ هُنَاكَ وَالْأَكْوَارِ
 46 وَعَمُودَ أَنْصَلِهِمْ سَرَابِ قِفَارِ
 47 مَاءَ الْحَدِيدِ فَصَاعَ مَاءِ قَرَارِ
 48 بِجَبَابَةٍ فِي مَوْضِعِ الْمِسْمَارِ
 49 وَتَقَنَّنُوا بِجَبَابِ مَاءِ جَارِ
 50 وَالْأَسَدُ لَيْسَ تَدِينُ بِالِإِيَّارِ
 51 كَتَزِينِ الْهَالَاتِ بِالْأَقْمَارِ
 52 بِالْمَنْفَسَاتِ تَعَطَّفَ الْأَطَارِ
 53 وَكُرْمَنَ فَاسْتَعْنَى عَنِ الْأَنْصَارِ
 54 صِلَاً تَابَطَهُ هَزْبُرُ صَارِ
 55 إِلَّا عَلَى الْإِنْيَابِ وَالْأَظْفَارِ
 56 فِي الْجَحْفَلِ الْمُتَضَايِقِ الْجَرَّارِ
 57 زَلِقِي وَتَفَّحِ بِالطَّرَادِ مُثَارِ
 58 وَجَلَالَةَ الْأَخْطَارِ فِي الْأَخْطَارِ
 59 فِي حَالَةِ الْإِمْسَارِ وَالِإِسَارِ
 60 لِلرُّزْقِ فِي أَنْتَائِهِنَّ مَجَارِي
 61 أَبَدًا يُدَانِي دُونَهَا وَيُدَارِي

32 وَأَكْفُ نِيرَانَ الْأَسَى وَلَرِمَا
 33 تَوْبُ الرِّيَاءِ يَشْفُ عَمَّا تَحْتَهُ
 34 قَصُرَتْ جُفُونِي أَمْ تَبَاعَدَ بَيْنَهَا
 35 جَفَتِ الْكِرَى حَتَّى كَأَنَّ غِرَارَهُ
 36 وَلَوْ اسْتَزَارَتْ رَفْدَهُ لَرَمَى بِهَا
 37 أَحْيِي لَيْالِي التَّمِّ وَهِيَ مُمَيَّنِي
 38 حَتَّى رَأَيْتُ الصُّبْحَ يَرْفَعُ كَفَّهُ
 39 وَالصُّبْحُ قَدْ عَمَرَ النُّجُومَ كَأَنَّهُ
 40 لَوْ كُنْتَ تُنْمَعُ خَاصَ دُونَكَ فِتْيَهُ
 41 وَدَحَا فُوَيْقَ الْأَرْضِ أَرْضًا مِنْ دَمِ
 42 قَوْمٍ إِذَا لَبَسُوا الدُّرُوعَ حَسِبَتْهَا
 43 وَتَرَى سُيُوفَ الدَّارِعِينَ كَأَنَّهُمَا
 44 لَوْ أَشْرَعُوا إِيمَانُهُمْ مِنْ طُولِهَا
 45 شُوسَ إِذَا عَدِمُوا الْوَعَى انْتَجَعُوا لَهَا
 46 جَنَبُوا الْجِيَادَ إِلَى الْمَطِيِّ وَرَاوَحُوا
 47 وَكَأَمَّا مَلَّوُوا عِيَابَ دُرُوعِهِمْ
 48 وَكَأَنَّ مَنْ صَنَعَ السَّوَابِغَ عَزَّهُ
 49 زَرَدًا فَأَخْكَمَ كُلَّ مَوْصِلِ حَلْقَةٍ
 50 فَتَسْرَبُلُوا مِثْنُونَ مَاءٍ جَامِدِ
 51 أَسَدٌ وَلَكِنْ يُؤْثِرُونَ بِزَادِهِمْ
 52 يَتَزَيَّنُ النَّادِي بِحُسْنِ وُجُوهِهِمْ
 53 يَتَعَطَّفُونَ عَلَى الْمُجَاوِرِ فِيهِمْ
 54 مِنْ كُلِّ مَنْ جَعَلَ الظُّبَى أَنْصَارَهُ
 55 وَإِذَا هُوَ اعْتَقَلَ الْقَنَاءَ حَسِبَتْهَا
 56 وَاللَّيْثُ إِنْ ثَاوَرْتَهُ لَمْ يَعْتَمِدْ
 57 زَرَدَ الدَّلَاصِ مِنَ الطَّعَانِ بِرُمَحِهِ
 58 مَا بَيْنَ تَرْبِ بِالدَّمَاءِ مُضْمَخِ
 59 وَالْهُونِ فِي ظِلِّ الْهُوَيْنَى كَامِنِ
 60 تَنْدَى أَسْرَةَ وَجْهِهِ وَبِمَيْنُهُ
 61 وَمِئْدٌ نَحْوَ الْمَكْرُمَاتِ أَنَامِلًا
 62 يَحْوِي الْمَعَالِيَ كَاسِبًا أَوْ غَالِبًا

63	قَدْ لَاحَ فِي لَيْلِ الشَّبَابِ كَوَاكِبُ	İNْ أُمِهَلْتُ آلَتْ إِلَى الْإِسْفَارِ
64	وَتَلَهَّبُ الْأَحْشَاءَ شَيْبَ مَفْرِقِي	هَذَا الضِّيَاءُ شَوَاطِئُ تِلْكَ النَّارِ
65	شَابَ الْقَدَالُ وَكُلُّ غُصْنٍ صَائِرٌ	فَيَنَائُهُ الْأَحْوَى إِلَى الْإِزْهَارِ
66	وَالشَّبُهَةُ مُنْجَذِبٌ فَلِمَ بِيضُ الدَّمَى	عَنْ بِيضِ مَفْرِقِهِ دَوَاتُ نِفَارِ
67	وَتَوَدُّ لَوْ جَعَلَتْ سَوَادَ قُلُوبِهَا	وَسَوَادَ أَعْيُنِهَا خِصَابَ عِذَارِي
68	لَا تَتَنَفَّرُ الطَّيِّبَاتُ عَنْهُ فَقَدْ رَأَتْ	كَيْفَ اخْتِلَافَ النَّبْتِ فِي الْأَطْوَارِ
69	شَيْئَانِ يَنْقَشِعَانِ أَوَّلَ وَهَلَةٍ	ظِلُّ الشَّبَابِ وَخَلَّةُ الْأَشْرَارِ
70	لَا حَبْدَا الشَّيْبِ الْوَقِيُّ وَحَبْدَا	ظِلُّ الشَّبَابِ الْخَائِنِ الْعِدَارِ
71	وَطَرِي مَشَنَّ الدُّنْيَا الشَّبَابَ وَرَوْفُهُ	فَإِذَا انْقَضَى فَقَدْ انْقَضَتْ أُوطَارِي
72	قَصْرَتْ مَسَافَتُهُ وَمَا حَسَنَاتُهُ	عِنْدِي وَلَا آلَاؤُهُ بِقِصَارِ
73	تَزْدَادُ هَمًّا كُلَّمَا أزدَدْنَا غِنَى	وَالْفَقْرُ كُلُّ الْفَقْرِ فِي الْإِثْمَارِ
74	مَا زَادَ فَوْقَ الزَّادِ خُلْفَ ضَائِعَا	فِي حَدِيثِ أَوْ وَارِثِ أَوْ عَارِ
75	إِنِّي لَأَرْحَمُ حَاسِدِي لِحَرِّ مَا	ضَمَّتْ صُدُورُهُمْ مِنْ الْأَوْغَارِ
76	نَظَرُوا صَنِيعَ اللَّهِ بِي فَعِيُونُهُمْ	فِي جَنَّةٍ وَقُلُوبُهُمْ فِي نَارِ
77	لَا دَنْبَ لِي قَدْ رُمْتُ كُنْتُمْ فَضَائِلِي	فَكَأَمَّا بَرَقَتْ وَجْهَهُ نَهَارِ
78	وَسَوَّرْتُهَا بِتَوَاضِعِي فَتَطَلَّعَتْ	أَعْنَاقُهَا تَعَلُّوْا عَلَى الْأَسْتَارِ
79	وَمِنْ الرِّجَالِ مَعَالِمٌ وَمَجَاهِلٌ	وَمِنْ النُّجُومِ عَوَامِصٌ وَدَرَارِي
80	وَالنَّاسُ مُشْتَبِهُونَ فِي إِبْرَادِهِمْ	وَتَفَاضُلُ الْأَقْوَامِ فِي الْإِصْدَارِ
81	عُمْرِي لَقَدْ أَوْطَأْتُهُمْ طُرُقَ الْعَلَا	فَعَمُّوا وَلَمْ يَقْفُوا عَلَى آثَارِي
82	لَوْ أَبْصَرُوا بِعِيُونِهِمْ لَأَسْتَبْصَرُوا	وَعَمَى الْبَصَائِرِ مِنْ عَمَى الْأَبْصَارِ
83	هَلَّا سَعَوْا سَعَى الْكِرَامِ فَأَدْرَكُوا	أَوْ سَلَّمُوا لِمَوَاقِعِ الْأَقْدَارِ
84	دَهَبَ التَّكْرُمُ وَالْوَفَاءُ مِنَ الْوَرَى	وَتَصَرَّمَا إِلَّا مِنْ الْأَشْعَارِ
85	وَفَقَسَتْ خِيَانَاتُ الثَّقَاتِ وَعَظِيرُهُمْ	حَتَّى أَنَّهُمْنَا رُؤْيَةَ الْأَبْصَارِ
86	وَلِرَمِّهَا اعْتَصَدَ الْحَلِيمُ بِجَاهِلِ	لَا خَيْرَ فِي بُنَى بَعِيرٍ يَسَارِ
87	لِلَّهِ دَرُّ النَّائِبَاتِ فَإِنَّهَا	صَدَا اللَّيَامِ وَصَيْقُلُ الْأَحْرَارِ
88	هَلْ كُنْتُ إِلَّا زُبْرَةً فَطَبَعْنِي	سَيْفًا وَأَطْلَقَ صَرْفَهُنَّ غِرَارِي
89	زَمَنْ كَأَمِّ الْكَلْبِ تَرَامُ جَرُوهَا	وَتَصَدَّاعَنْ وَلَدِ الْهَزْبِ الضَّارِي

7. Mersiye'nin Çevirisi

- 1) Ölüm hükmü, mahlukat için yürürlüktedir. Nitekim bu dünya kalılabilecek bir yer değildir.
- 2) İnsan orada bir haber veren olarak görünürken bir bakarsın haberlerden bir habere dönüşür.

- 3) O dünya ki keder ile yoğrulmuştur. Oysa sen, onu kederlerden ve sıkıntılardan arınmış olarak istemektesin.
- 4) Zamanın ruhuna ters olanı ondan bekleyen, suda alevli köz arayan gibidir.
- 5) İmkânsız olanı istersen eğer, sen onu yıkılmaya yüz tutmuş uçurum kenarına kurarsın ancak.
- 6) Yaşamak bir uyku, ölmek ise uyanıştır. Kişi, ikisi arasında yürüyen bir hayalettir.
- 7) Kişi bunu kabul etse de etmese de kader yularına boyun eğer.
- 8) Hedeflerinizi çabucak gerçekleştirin, zira ömrünüz sadece yolculardan bir yolcunun ömrü gibidir.
- 9) Geri istenmeden önce gençlik atını dörtmala koşturun ve acele edin. Çünkü o atlar ödündür.
- 10) Zaman, temennilerle avutuyor, zevkleri yarıda bırakıyor ve kurulanı yıkıp helak ediyor.
- 11) Ne kadar çabalasan da zaman barışan olmaz. Çünkü zamanın huyudur özgürlere düşmanlık yapmak.
- 12) Ben, parlayan keskin bir kılıç ile tek başıyaydım. Onu intikam almak için bulundurmuştum.⁵⁵
- 13) O kılıcın parıltısını övüyorum. Eğer (bu övgüyle) o çok sevilmecek olsaydı eserlerini de överdim.⁵⁶
- 14) Ey yıldız, ömrün ne kadar da kısa! Nitekim seherde (doğup kaybolan) yıldızların ömrü de böyle.
- 15) Ey birkaç günlük hilal... Dolunay halini almadan, o hilal çekip gitti ve gizlenme vaktine kadar ona mühlet verilmedi.
- 16) Hilalin dolunay olacağı sanılan bir vakitten önce, ay tutulması acele edip zamanından önce o hilale uğradı ve onu silip yok etti.
- 17) Gözün, kapakları arasından çekip çıkarılması gibi o da akranları ve yaşlıları içinden zorla alındı.
- 18) Sanki kalbim ona mezar oldu ve sanki o, kalbimin içinde sırlardan bir sırdır artık.
- 19) Küçük olduğu halde bu kadar çok sevilmesi (onun değerli oluşundandır.) Nitekim nice büyük de keskin gözlüye zayıf biri görünebilir.
- 20) Yükseklerdeki yıldızlar da küçük olmadıkları halde küçük görünürler.
- 21) Taziye sahibinin çocuğu, onun parçasıdır. Kişiden bir parça kopup gitti mi hepsi gider.
- 22) Ona ağlıyorum. Sonra özür dileyerek ona diyorum: En kötü evi (dünyayı) terk ederek muvaffak oldun.⁵⁷
- 23) Ben düşmanlarıma komşu oldum, o ise Rabbine. Benim komşuluğum ile onunki arasında ne kadar büyük fark var!

55 Sadece bir erkek çocuğum vardı. O çocuk da zor zamanlarımda bana destek olacaktı veya benim neslimi sürdürecekti.

56 Onun parlaklığını övüyorum. Ona özenilmeseydi eserlerini de övecektim. *Dumyetu'l-Kasr*'da يُعْتَبَطُ yerine يُعْتَبَطُ ifadesi bulunmaktadır. Buna göre mana, ilaçsızlıktan ölmeseydi onun eserlerini överdim şeklinde olacaktı bkz. el-Bâharzî, a.g.e., c. I, s. 142.

57 Şair burada, kurtulduğu için aslında sevinmem lazımdı demek istiyor.

- 24) Senin benden uzak oluşundan yakınıyorum. Oysa sen (yanımdasın), öyle bir yerdesin ki ölümün olmasaydı yakarışımı duyardın.
- 25) Doğu ile batı arasındaki uzaklık, bu beş karışık mezarın mesafesinden daha yakındır.⁵⁸
- 26) Ne yazık! Ölümün ipleri (pençesi) seni yakaladı ve ömürlere son veren, senin ömrünü ansızın yakalayıp aldı.
- 27) Sen de bir menzile koştun benim gibi. Sen ona vardın, baban ise hala yolda.
- 28) Konuştuğumda, sen dilimden çıkan ilk sözcüksün. Sustuğumda ise sen gönlüme çöker, orada durursun.
- 29) Tutuşan çakmağın içerdği ateş gibi şiddetli bir ateşi içimde saklayıp barındırıyorum.
- 30) Kabaran iç çekmelerimi dindiriyorum ve akan gözyaşlarımı tekrar tekrar siliyorum.
- 31) Hüzün ateşinin alevi, sen ona teslim olduğunda yanar, sen ona direndiğinde ise kaybolur ve ferahlarsın.⁵⁹
- 32) O hüznün ateşine engel olabiliyorum. Ancak direncim yenik düşebilir ve o ateş kıvılcım çıkarabilir.
- 33) Gösteriş elbisesi şeffaf olup altındakini göstermekte. Sen ona sarındığında çıplak kalırsın.
- 34) Göz kapaklarım kısa mı geldi veya araya mesafe mi girdi ya da gözüm kapaksız mı yaratıldı?
- 35) Gözüm uykudan uzaklaştı. Hatta gözüm kapandığında, az uyku bile batan bir kılıç ağzı gibi oluyor.
- 36) Uyku (gözüme) uğramak isteseydi, gözkapaklarımın arasındaki cereyan onu kovardı.
- 37) Beni öldüren ve kendilerini de şafak sökmesinin öldürdüğü uzun geceleri uykusuz geçirip ihya ediyorum ta sabahı görene kadar.
- 38) O sabah ki zift gibi simsiyah bir çadırın eteğine ışıklı eli ile yakınlaşıyor.⁶⁰
- 39) O sabah ki taşan ve beyaz çiçeklerin üzerinde akıp onları yok eden bir sel misali, yıldızları örtüp yok ediyor.
- 40) (Senin başına gelene) engel olunabilseydi, ordu ve kılıç denizlerine bizden gençler senin için dalarlardı.⁶¹
- 41) Yerin hemen üstüne, kandan bir tabaka döşer, sonra da yönelip toz topraktan bir gökyüzü inşa ederlerdi.
- 42) Onlar öyle bir topluluktur ki zırhları kuşandılar mı onları ay üzerine düğümlemiş bulut sanırsın.⁶²
- 43) Zırhlıların kılıçlarını görürsün ki sanki o kılıçlar denizlerin kollarının beslendiği birer su kanalıdır.⁶³

58 Şair, dünya bana senin mezarında daha dar geliyor. Senin mezarın daha geniştir demek istiyor.

59 Şairin divanındaki أوري kelimesi yerine, *Dumyetu'l-Kasr*'da وار sözcüğü vardı. Anlam açısından bu rivayet tercih edildi bkz. el-Bâharzî, *a.g.e.*, c. I, s. 143.

60 *Dumyetu'l-Kasr*'ın rivayetinde يرفع yerine يرفغ kelimesi yer almaktadır. Buna göre mana, o sabah ki zift gibi simsiyah bir çadırın eteğini ışıklı eli ile kaldırıyor şeklindedir bkz. el-Bâharzî, *a.g.e.*, c. I, s. 144.

61 O, geriye onun için kendini feda eden ne yiğitler bırakmıştır.

62 Onlar, savaşa uçarcasına koşup giderler.

63 Burada, kılıçtan akan kan tasvir ediliyor. O kan, kandan denizler oluşturuyor.

- 44) Sağ ellerindeki (kılıçları) doğrultsalar, o kılıçların uzunluğu nedeniyle, titreyen (öldürücü) mızrak yerine onlarla yaralayıp öldürebilirlerdi.⁶⁴
- 45) Kahramandırlar. Ortada savaş görmeyince, yağmurun talep edilmesi gibi, dört bir yandan, savaşı bulmaya çalışırlar.
- 46) Soylu atları yanlarına çekip yürürler, at eyeri ve deve yükleri arasında ilerlerler.⁶⁵
- 47) Çölü serap doldurduğu gibi, onlar da zırhlarının içini doldurup temrenlerine mızrak sapı oluyolar sanki.⁶⁶
- 48) Sanki o zırhları yapanı, sıvı demir yanılmış ve o da sertleşmiş demir sıvısını, zincirli zırh şeklinde biçimlendirmiş.
- 49) O kişi, her bir zincir halkasının bitişen tarafını, çivi yerine, kabarcık gibi olan bir çıkıntıya sıkıca bağlamış.
- 50) Böylece o yiğitler, sertleşmiş demirden zırhlarla kuşanıp sert olmayan kabarcıklı demirle de yüzlerini örtmüşler.
- 51) Aslan gibidirler ve yemeklerini de paylaşırlar. Oysa aslanlar paylaşmayı kabul etmezler.
- 52) Halelerin ay ile süslenmesi gibi meclis de onların güzel yüzleriyle süslenir.
- 53) Başkasının çocuğuna şefkat gösterip emziren kadınlar gibi onlar da kendilerine sığınmış olana değerli hediyelerle iyilik yaparlar.
- 54) Onlar ki ceylan gibi ürkek ve korkakları, kendilerine dost ediniyorlar. O korkaklar, (onların iyilikleriyle) soylu olup zenginleşince, yardımcılarına ihtiyaçları kalmıyor (ve onları terk ediyorlar).
- 55) Onlar ki mızrağı alınca, sanırsın ki o mızrak, yırtıcı aslanın, koltuğu altına aldığı bir kobradır.
- 56) Eğer aslan onlara saldırırsa onlar sadece azı dişlerine ve tırnaklarına güvenirlir.
- 57) Onlar mızraklarıyla, darbelerden yumuşamış zırhlarıyla, yer darlığı çeken büyük bir orduyla birlikte,
- 58) Kanla yağrulmuş toprak ve kovalamaca ile kalkmış toz içindedirler.
- 59) Zillet, refah ve miskinliğin gölgesinde gizlidir. Akranların yüceliği ise tehlikelerdedir.
- 60) Yüz hatları ve elleri, varlık halinde de yoklukta da cömertçe hareket etmektedir.
- 61) İyiliklere doğru, avuçlarını açarak iyilik elini uzatmaktadırlar.⁶⁷
- 62) İyilikleri, çalışıp kazanarak veya gasp ederek ihtiva etmekte. Daima, o iyiliklerden önce, yaklaşıp (onları elde etmek için) kandırmaya çalışmaktalar.
- 63) Gençlik gecesinde yıldızlar parlamıştır. ⁶⁸ Eğer o yıldızlara mühlet verilirse tan ağarmasına doğru ilerlerler.
- 64) İçimin yanıp tutuşması, saçımın ayrımlarını ağarttı. Bu ışık (beyazlık), o ateşin alevidir.
- 65) Ensem ve siyah uzun saçımın parlamaya başlayan her teli ağardı.

64 Anlam şöyle de olabilir: Elleri o kadar uzundur ki bir mızrak gibi uzatıp hasmını yaralayabilirler.

65 Onlar, çevik olup yorulmadıkları için hayvanlara binmeye gereksinim duymazlar.

66 Onlar, iri yapıdırlar. Zırhlarına sığmıyorlar. Temrenlere sap olabilecek kadar da uzun boyludurlar.

67 Tam tercümesi, iyiliklere doğru, parmakları arasında açıklık bulunan iyilik elini uzatmaktadırlar şeklindedir. Yani eli sıkı değildir. Eli açık kişilerdir.

68 Gecenin başında parlamaya başlayan yıldızlar var olmuştur.

- 66) Benzerlik çekicidir. O halde niçin beyaz tenli kadınlar, ağarmış saç ayırımından nefret ediyor?
- 67) (Niçin) kalplerinin karalığı ile gözlerinin karalığını, favorime boya yapmak istiyorlar?
- 68) Oysa ceylanlar, o ak saçlarımdan nefret etmiyor, çünkü bitkinin gelişim aşamalarının nasıl değiştiğini görüyorlar.
- 69) İlk olarak iki şey aniden görünüp yok olur: Gençliğin gölgesi ve kötülerin dostluğu.
- 70) Ne kötüdür vefakâr yaşlılık! Ne güzeldir gaddar ve hain gençliğin gölgesi!
- 71) Dünyada ihtiyacım olan, gençliktir ve onun başlangıcıdır. O bitti mi ihtiyaçlarım da biter.
- 72) O gençliğin ömrü kısa oldu. Ancak bana göre, onun ne iyilikleri ne de ihsanları kısadır.
- 73) Zenginleştiğçe dertlerimiz de artmakta. Her yönüyle yoksulluk ise (bunları) çoğaltmaktadır.
- 74) İhtiyaç fazlası olan, ya bir hadise ya bir varis ya da utanç verici bir şey vasıtasıyla zayı olup gider.
- 75) Kalplerinin içerdığı kinin şiddeti nedeniyle beni kuskananlara acıyorum.
- 76) Allah'ın bana verdiklerine baktılar. Böylece gözleri cennette, kalpleri ise ateşte oldu.
- 77) Hiçbir suçum yoktu. Sadece üstünlüklerimi saklamak istedim. Sanki ateşin yüzünü peçe ile örttüm.
- 78) O üstünlükleri mütevaziliğim nedeniyle saklamak istedim. Bunun üzerine, boyunları uzanıp örtülerin üzerinde yükselmeye başladı.
- 79) Bazı insanlar işaretler gibidir, bazıları ise fark edilmezdir. Bazı yıldızlar da kapalı, bazıları ise çok parlaktır.
- 80) İnsanlar kazançlarında birbirine benzemektedirler. Toplulukların üstünlükleri ise ürün vermededir.
- 81) Ömrüme yemin olsun ki onları yücelik yollarına sevk ettim. Ancak kör olup görmediler ve izlerimi takip etmediler.
- 82) Gözleriyle görmek isteselerdi görürlerdi. Nitekim basiretlerin körlüğü, gözlerin kör olup göremeyişindedir.⁶⁹
- 83) Neden soylular gibi çalışıp çabalamadılar. Böylece kaderin sonuçlarını kabullenemediler veya onlara teslim olacaktı.
- 84) Vefa ve iyilik, şiiirlerin dışında, insanların içinden yok olup gitmiş.
- 85) Güvenilir olan ve olmayanların hainlikleri yaygınlaşmış. Öyle ki gözlerimizin görmesini suçlamaya başlar olduk.
- 86) Akıllı, çok defa, cahilden yardım istemiştir. Nitekim sol el olmayınca sağda hayır yoktur.
- 87) Kötülüklerin hayrı Allah'tandır. Nitekim onlar adiler için pas, iyiler için de ciladır.
- 88) Ben sadece büyük bir demir parçasıydım. O felaketler beni kılıç olarak biçimlendirdi ve onların peş peşe gelişi bu kılıcın keskin ucunu serbest bıraktı.
- 89) Zaman, yırtıcı aslanın yavrusundan yüz çevirip eniğine şefkat gösteren bir köpek anne gibidir.

69 *Divân'daki بظونهم yerine, Dumyetu'l-Kasr'daki بظونهم ifadesini anlam yönünden tercih edilmiştir bkz. el-Bâharzi, a.g.e., I, 149.*

Sonuç

et-Tihâmî'nin mersiyesi, Arap edebiyatında üne kavuşmuş mersiyeler arasındaki yerini almıştır. Bu manzume, ayrıca şairin ünlenmesini de beraberinde getirmiştir. Şair bu mersiyede, oğlunun ölümü nedeniyle yaşadığı duygulara yer vermiş ve ölümün kendisinde bıraktığı etkiyi tasvirlemiştir. Genelde mersiyelerde, kaybedilen kişi ile ilgili betimlemelere, övgü amacıyla fazla yer verildiği görülmektedir. Ancak et-Tihâmî, bu kasidesinde, ölen oğluya ilgili betimlemelere az yer vermiştir. Ayrıca şair, kavmiyle övünürken tasvirleri aşırı bir şekilde uzatmıştır. Bu aşırılık nedeniyle de bu tasvirlerde anlam, bazı yerlerde kapalı kalmış ve manzumenin ağıt yönü gölgede kalmıştır.

Kaynakça

- el-'Abbâsî, 'Abdurrahîm b. 'Abdirrahmân b. Ahmed, *Me'âhidu't-Tansîs Şerhu Şevâhidi't-Telhis*, (Mısır: el-Matba'atu'l-Behiyye, 1316).
- el-Bâharzî, 'Alî b. el-Hasan, *Dumyetu'l-Kasr ve 'Usratu Ehli'l-'Asr*, thk.: Muhammed Altûncî, (Beirut: Dâru'l-Cil, 1414/1993).
- Brockelmann, Carl, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, trc. 'Abdulhalîm en-Neccâr, (Kahire: Dâru'l-Me'ârif, t.y.).
- el-Ma'arrî, Ebû'l-Alâ, *Sıktı'z-Zend*, (Beirut: Dâru Beyrût - Dâru Sâdır, 1376/1957).
- el-Hânsârî, el-Mîrzâ Muhammed Bâkır, *Ravdâtu'l-Cennât fî Ahvâli'l-'Ulemâi ve's-Sâdât*, (Beirut: ed-Dâru'l-İslâmiyye, 1411/1991).
- İbn Bessâm eş-Şenterîni, Ebû'l-Hasan 'Alî, *ez-Zahîre fî Mehâsini Ehli'l-Cezîre*, thk.: İhsân 'Abbâs, (Beirut: Dâru's-Sekâfe, 1399/1979).
- İbn Hallikân, Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr, *Vefeyâtu'l-A'yân ve Enbâu Ebnâi'z-Zamân*, thk.: İhsân 'Abbâs, (Beirut: Dâru Sâdır, t.y.).
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ el-Hâfız, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, (Beirut: Mektebetu'l-Me'ârif, 1412/1991).
- İbn Sinân el-Hafâcî, Ebû Muhammed 'Abdullâh b. Muhammed, *Sirru'l-Fasâha*, (Beirut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1402/1982).
- İbn et-Tağriberdî, Cemâluddîn Ebû'l-Mehâsin Yûsuf el-Atâbekî, *en-Nucûmu'z-Zâhire fî Mulûki Mısır ve'l-Kâhire*, (Mısır: Dâru'l-Kutub - Vizâretu's-Sekâfe, 1383/1963).
- İbnu'l-'Îmâd, Şihâbuddîn 'Abdulhayy b. Ahmed, *Şezerâtu'z-Zeheb fî Ahbâri Men Zeheb*, thk.: 'Abdulkâdir el-Arnâût - Mahmûd el-Arnâût, (Beirut: Dâru İbn Kesîr, 1410/1989).
- es-Safedî, Salâhuddîn Halîl b. Aybek, *el-Vâfi bi'l-Vefeyât*, thk.: Ahmed el-Arnâût - Turki Mustafâ, (Beirut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, 1420/2000).
- Şurûh Sıktı'z-Zend*, thk.: Mustafâ es-Sekâ v. dğr., (Dâru'l-Kutub - el-Hey'tu'l-Mısriyye el-'Âmme li'l-Kitâb, 1364/1945).
- et-Tihâmî, Ebû'l-Hasan 'Alî b. Muhammed, *Dîvân*, thk.: Muhammed b. 'Abdirrahmân er-Rabî', (Riyad: Mektebetu'l-Me'ârif, 1402/1982).
- el-Yâfi'î, Ebû Muhammed 'Abdullâh b. Es'ad, *Mirâtu'l-Cinân*, thk.: Halîl el-Mansûr, (Beirut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1417/1997).
- ez-Ziriklî, Hayruddîn, *el-'Âlâm*, (Beirut: Dâru'l-'İlmi li'l-Melâyin, 2002).
- ez-Zehabî, Şemsuddîn Muhammed b. Ahmed b. 'Usmân, *el-'İber fî Haberi Men Ğaber*, thk.: Muhammed es-Sa'id b. Besyûni Zağlûl, (Beirut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1405/1985).
- ez-Zehabî, Şemsuddîn Muhammed b. Ahmed b. 'Usmân, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, thk.: Şu'ayb el-Arnâût - Muhammed Nu'aym el-'İrksûsi, (Beirut: Muessesetu'r-Risâle, 1417/1996).